

เทศน์เช้า วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เพราะเวลาทำบุญ เห็นไหม ให้อาหาร ตักบาตรอาหาร ตักบาตรดอกไม้ การตักบาตรเขามีตักบาตรหลายอย่าง การตักบาตร การเสียดละ นี่การตักบาตรเพื่อดำรงชีวิต เวลาเราอยู่ทางโลกเรากินเพื่อกาม กินเพื่อเกียรติ กินเพื่อดำรงชีวิต แต่สมณะกินเพื่อดำรงชีวิต ไม่ใช่กินเพื่อเกียรติ ไม่ใช่กินเพื่อกาม ฉะนั้น การกินเพื่อดำรงชีวิตนี้ปัจจัยเครื่องอาศัย ฉะนั้น เราเสียดละอย่างนี้มันก็เท่ากับเราให้ชีวิต ให้ชีวิตมาเพื่อประพฤติปฏิบัติไง ถ้ามีชีวิตมา เอาชีวิตนี้ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ได้แก่นธรรม แก่นแท้ของความจริงใจ

เวลาเราทุกข์ยาก เราต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อดำรงชีวิต แต่เวลาหัวใจมันทุกข์ยากมันอาศัยธรรมนะ มันต้องมีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง เห็นไหม เวลาเราทุกข์เรายาก เราปลอบกันตั้งแต่ข้างนอกนะ เราปลอบประโลมกัน เราเอื้ออาทร เราร้อนใจแทนกัน แต่คนโดนปลอบประโลมมันก็เราร้อนอยู่ภายใน แต่ถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมามันดับไฟจากภายใน ถ้ามันดับไฟจากภายใน เห็นไหม

ศรัทธาคือความเชื่อ เชื่อในสิ่งอะไรล่ะ เรามีศรัทธาความเชื่อ เราเชื่อในพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ธรรม พระสงฆ์บรรลุธรรมขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา มีพระพุทธกับพระธรรม พระพุทธเจ้าเป็นผู้แสวงหา เป็นผู้ค้นคว้าสิ่งนี้มา มีรัตนะ ๒ มีภิกษุผู้ปฏิบัติ พระอัญญาโกณฑัญญะเวลาฟังธรรมจกๆ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้มีดวงตาเห็นธรรม เป็นสงฆ์องค์แรกของโลก มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้เป็นแก้วสารพัดนึก

แล้วเราก็นึกกัน นึกว่าให้ชีวิตนี้ร่มเย็นเป็นสุข นึกว่าให้เราปลอดภัยจากโรคาพาธต่าง ๆ ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ปลอดภัยทุกอย่าง แล้วมันเป็นไปตามนั้นไหม

ความระลึกนี้ระลึกเป็นแก้วสารพัดนึก ระลึกนี้เป็นหลัก แต่คนเรามีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เราได้ทำของเรามาไง ใครทำอะไรมาสิ่งนั้นมันจะตอบสนอง ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว แต่การทำคุณงามความดี เราก็

เรียกร้องว่า “ทำคุณความดีแล้วไม่ได้ความดี” ความดีที่เราทำอยู่ในปัจจุบันนี้เพราะเรามีสติสัมปชัญญะเราถึงทำคุณงามความดี

แต่เวลาเราขาดสติละ เราทำคุณงามความดี แต่เราขาดสติเราก็พลั้งเผลอไป นี่การทำคุณงามความดี ทำดีต้องได้ดี ขณะที่เราทำความดีอยู่นี้เป็นความดีใหม่ ? เป็นความดีเพราะเรามีสติ เรามีศรัทธา เรามีความเชื่อ เรามีครูบาอาจารย์ เรามีหลักธรรมตอกย้ำ ตอกย้ำให้เราอยู่ในหลักเกณฑ์

แต่สภาวะแวดล้อมของสังคม สภาวะสังคมนะ ในหมู่สังคม ทุกสังคมมีคนดีและคนไม่ดี ทุกสังคม แม้แต่สังคมในหัวใจของเรา อเสวนา จ พาลานํ ปณฺทิตานนฺจฺ เสวนา ออย่าคบคนพาล ให้คบบัณฑิต บัณฑิตจะพาเราไปในสิ่งที่ดี ๆ

ความคิดที่เป็นพาล มันคิดมาในหัวใจเรานี้เราคบแล้วนะ เวลาคบข้างนอกเราคบเป็นบุคคล แต่ความคิดมันเกิดดับ ๆ เห็นใหม่ เวลามันคิดเรื่องดี ๆ นี้เราคบบัณฑิต คบสิ่งที่คิดดี ๆ ของเรา ถ้าสิ่งที่ดีมันคิดขึ้นมา มันคิดขึ้นมา เราทำสิ่งที่ดี ๆ แต่ทำสิ่งที่ดีขึ้นไป มันมีอุปสรรคขัดข้องไปหมด

“ความดี” เวลาบอก “คนนี้ดี คนนี้ดี” นี่คนอื่นเขาบอกว่าเราเป็นคนดี แต่เวลาเราบอกว่า “เราดี เราดี เราดี” นี่ใครบอก เราบอกว่า “เราเป็นคนดี ทุกอย่างเราดีหมดเลย” แต่มันดีของใคร

เด็กมาวัดมาเขาถวายของ เขาดีใจของเขา เขามีความสุขของเขา เขาทำสิ่งใดที่พ่อแม่พอใจ เราตบมือให้เขา เด็กมันมีความดีแค่นี้แหละ เด็กมันไม่กวน มันไม่อ้อน มันเลี้ยงง่าย เด็กดีพอเวลาโตขึ้นมาเราเป็นอย่างนั้นได้ไหม นี่เวลาเด็กมันไร้เดียงสานี่คุณารักมากนะ มันไร้เดียงสาไม่มีมารยาสาโดย แต่ผู้ใหญ่ไร้เดียงสาไม่ได้ ผู้ใหญ่ต้องมีปัญญา ผู้ใหญ่ต้องมีสติตั้ง

นี่เราโตขึ้นมาเราต้องมีการศึกษา เราต้องมีวิชาชีพของเรา นี้ขนาดเราศึกษา โตขึ้นมาความดีของเรา หน้าที่ของเรา เราจะต้องศึกษาหาความรู้ของเรา เพราะต่อไปอนาคตเราจะเป็นผู้รับผิดชอบ เห็นไหม เขาฝากชาตินี้ไว้กับใคร ? เขาฝากชาตินี้ไว้กับเยาวชน เยาวชนต้องมีหลักมีเกณฑ์ เยาวชนต้องรู้จัก ถ้าจิตใจเป็นสาธารณะ จิตใจที่ดี เวลาคุณนิตยเขา คุณเพื่อนเขานะ เขาคบใครนี่ก็เหมือนกัน เวลาเราคุณนิตย คุณใจคอ เขาคบใคร เขาคูใคร สิ่งนั้นมันจะแสดงออกไป ถ้าสิ่งที่ดีแสดงออก นี่เวลาความดีของเรา

ถ้าความคิดของผู้ใหญ่ เห็นใหม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ผ่านโลกผ่านสงสารมาเยอะมาก เขาเห็นเราเขารู้หมดนะ ผู้ใหญ่เขาเห็นกิริยาของเด็ก เขารู้เลยว่าเด็กต้องการอะไร เด็กนี้อยากได้อะไร เขาผ่านโลกมาหมดแล้วแหละ เขารู้หมดล่ะ แต่เด็กมันว่ามันเก่งนะ ไม่มีใครรู้ทันมันหรอก แต่ผู้ใหญ่รู้ทันหมด เพราะอะไร เพราะเขาผ่านโลกมา ผู้เฒ่าผู้แก่ได้ผ่านโลกมาแล้ว เห็นโลกมาไปถึงฝากไว้ ฝากชาติ ฝากสถาบันต่าง ๆ ไว้กับเยาวชน เยาวชนเราต้องฝึกฝนของเรา

คนเก่งดีมาก ใคร ๆ ก็อยากเป็นคนเก่ง แต่คนเก่งต้องเป็นคนดีด้วย ความคิดอันนี้สำคัญมากนะ ความคิด เห็นใหม่ เราจะอยู่ในสถานะไหน ถ้าเราเป็นคนดีของเรา เราบอญ่นะ ศีลจะทำให้บุรุษหรือสตรีเข้าสังคมไหนก็ได้ การมีศีลมีธรรม เราจะเข้าสังคมไหนเราองอาจกล้าหาญมากเลย แต่ถ้าเราเศร้าหมอง เราท้อจืด เราท้อสลด เราเข้าที่ไหนนะเราไม่กล้าหрок มันรู้ของมัน นี่มันละลายใจไป

แต่ถ้าเราเป็นคนดี เราก็คือคนดี แต่คนดี...โลกธรรม ๘ มันมีโดยดั้งเดิมของมัน ใครจะดีใครจะเดียนนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดานะ นี่เป็นศาสดา เห็นใหม่ มีอนาคตตั้งสัญญาไว้ไปทุก ๆ อย่างเลย แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปอยู่กับพราหมณ์ พราหมณ์นิมนต์ไว้แล้วก็ไม่ได้ใส่บาตร มารดลใจให้ลืม

พระพุทธเจ้าเวลานั้นนะ ไปบิณฑบาตมา เวลาทูลภิกขุแบบว่ามันคราวทุกข์ยาก สิ่งใดไม่มี เวลาได้ข้าวมา “ภิกษุทำให้อาหารสุกเองไม่ได้ ภิกษุต้มหุงกินไม่ได้” ในธรรมวินัยนะ ที่นี้พระอานนท์ได้ข้าวมา ข้าวเขาเอามาเลี้ยง พ่อค้าโคต่างเขามีม้ามาขาย เขาให้ข้าวม้าวันละ ๑ ทะนาน เขาก็ให้พระ ๑ ทะนานเหมือนกัน เขาใส่บาตรพระด้วย พระได้มา เอาน้ำพรมนะ แล้วเอามาบดให้เป็นผงถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เวลาคนเรามาถึงคราว

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมอยู่ นางมาคัน-ทียาจ้างคนมาค้า จ้างคนมาค้านะ สมัยนั้นสังคมเขาประณีต สังคมเขายังสูงส่งมาก เวลาเขาด่านะ ให้อ้าวโกลันอะไรอย่างนี้ เวลาเขาด่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด่าหมด นี่ขนาดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมอยู่ โลกธรรม ๘ ยังเสียดสี

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาสอนพระนะ “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอโดนโลกธรรมเบียดเบียน อย่าได้น้อยเนื้อต่ำใจ ให้ดูเรา ให้ดูเรา ให้ดูองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็น

ตัวอย่าง แม้แต่ศาสดายังโดนเขาตีเตียน ศาสดายังโดนเขาตีฉินนิทา ศาสดาโดนทุกอย่าง” เห็นไหม แม้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ

แล้วถ้าเรามองในทางโลก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาแสดงยมกปาฏิหาริย์ มีฤทธิ์นะ มีไฟออกทางหู มีไฟออกทางตา มีน้ำออกทางหู มีฤทธิ์มีเดชหมดเลย ทำไมเขามาพูดอย่างนั้น ทำไมไม่ใช้ฤทธิ์ใช้เดชล่ะ ? ใช้ฤทธิ์ใช้เดชมันเป็นเรื่องฤทธิ์เดช เป็นเรื่องโลก ฆานโลกีย์มันเป็นเรื่องของโลก คุณสิเดี่ยวนี่เขามีแสงเลเซอร์ เขาผ่าตัดได้ทั้งนั้นนะ

นี่ก็เหมือนกัน ฤทธิ์เดชมันทำได้ ให้คนนั้นมีความเจ็บปวด แต่ไม่ทำให้คนกลับใจได้หรอก คนจะกลับใจได้ เห็นไหม แต่เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาแสดงธรรม เวลาแสดงฤทธิ์เดชขึ้นมา ถ้าเขากลับใจได้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทำ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าห่วงความรู้สึกนึกคิดอันนั้นต่างหาก ไม่ใช่ห่วงเรื่องร่างกาย เรื่องร่างกาย เรื่องจากภายนอก คนเรามันลึกซึ้งกว่านั้นใจ

ฉะนั้น ถ้าเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรื้อสัตว์บนสัตว์ เห็นไหม นี่รื้อสัตว์บนสัตว์ เล็งญาณนะ เล็งญาณว่าสัตว์ตัวใดมีอำนาจวาสนา นี่คนมีอำนาจวาสนา เวลาพูดสิ่งใดเขาจะเชื่อฟัง เขาจะมีจิตนิสัย เขารับได้ ถ้าคนใดพูดแล้วเข้าหูซ้ายทะลุหูขวา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่พูดด้วย การที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่พูดด้วยนั้นคือการประหาร คือตัดสิทธิ์ คือเขาจะไม่ได้ประโยชน์ใจ การประหารขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือไม่พูดด้วย ไม่สังคมด้วย คนคนนั้นจะเสียโอกาสนะ นี่เป็นการประหารแล้ว การประหารขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือไม่พูด ไม่แนะนำ ไม่ต่าง ๆ เพราะเขาทำไม่ได้ใจ

แต่เวลาเขาทำได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปโดยฤทธิ์ ไปโดยฤทธิ์นี้เหาะไป ไปโดยฤทธิ์นะ อยู่ที่ไหนก็ไปสั่งสอนได้ นั่นเป็นเรื่องอำนาจวาสนาบารมี แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรม เห็นไหม อริยสัจ สัจจะอันนี้ทางตะวันตกเขาเพิ่งคิดได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสองพันกว่าปีแล้วนะ ผลทั้งหลายมาแต่เหตุ ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ไปดับที่เหตุนั้น ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ

ธรรมใจ นี่เวลาธรรมทั้งหลาย ความดีความชั่วต่าง ๆ มันมาแต่เหตุ มันมีเหตุมีผลของมัน เห็นไหม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สิ่งต่าง ๆ เป็นสัจจะ เป็นความจริง เป็นความจริงที่ไหน ? เป็น

ความจริงจากในหัวใจ ถ้าเป็นความจริงจากในหัวใจนะ เรายุทธาที่นี่ เราดูแลที่นี่ เราจะดูแลได้ง่าย

สังคัมต้องร่มเย็นเป็นสุข ทุกอย่างต้องเป็นคนดี ทุกอย่างเป็นคนดี สังคัมมันเป็นแบบนั้น ถ้าเรารักษาใจเรา ดูแลใจเรา หน้าที่ของเรา เราทำหน้าที่ของเราให้มั่นคง ทำหน้าที่ของเราอนาคตนะ ถ้าเราทำหน้าที่ของเรา เราขยันหมั่นเพียรของเรา อนาคตเราจะสะดวกสบาย แต่ถ้าตอนนี้เรามากง่าย เราจับจด เวลาอนาคตขึ้นมา เราโดนแบกรับภาระตอนนั้นเราจะเสียใจ ฉะนั้นเราทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด ถ้าทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด เห็นไหม สังคัมมันอยู่ที่นี้

รักษาใจเรา การรักษาตัวเองนี้รักษาง่ายกว่าสังคัม แล้วทุกคนรักษาตัวเอง รักษาตัวเองนะ นี่สังคัมมันเกิดมาจากไหน ? ก็เกิดมาจากกลุ่มชน ถ้ากลุ่มชนเป็นคนดีทั้งหมด สังคัมมันจะดีไหม นี่สังคัมมันไม่ดี ทุกคนโทษสังคัมไม่ดี ทุกอย่างไม่ดี แล้วเราละ เราดีหรือยัง นี่ใครจะดีจะชั่วเรื่องของเขา เวรกรรมของเขา แต่เราจะทำดีของเรา

หลวงตาท่านสอนบ่อย “ใครจะทำดีทำชั่วมันเรื่องของเขา เราจะทำความดีอะไร เราจะทำความดีอะไร” เราทำความดีของเรา ทำความดีของเรา เราทำของเราไป แล้วความดีมันก็มีอย่างหายาบ ๆ มีละเอียดขึ้น นี่ความดีเราต้องแสวงหามาเพื่อทำบุญกุศลต่าง ๆ ถ้าความจริงนะ ให้ทาน ร้อยหนัพันหน ไม่เท่ากับเรามีศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง มีศีลบริสุทธิ์ บริสุทธิ์คือจิตปกติ เห็นไหม อธิศีลคือจิตเป็นปกติ จิตมันไม่คิดนอกเรื่องนอกราว นี่ถ้ามีศีลร้อยหนัพันหน ไม่เท่ากับเกิดสมาธิหนหนึ่ง ถ้ามีสมาธิร้อยหนัพันหน ไม่เท่าเกิดภาวนามยปัญญาขึ้นมาหนหนึ่ง

แล้วสิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาได้อย่างไรล่ะ ? สิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาจากเรานั่งนิ่ง ๆ หายใจเข้านี้ก็พุท หายใจออกนี้ก็โธ งานอย่างนี้ งานอย่างนี้เห็นไหม ปัญญา มันเกิดมันเกิดที่ไหน เวลาพวกเราอยากเกิดปัญญา ๆ เราทำจิตเรานิ่งนะ แล้วเวลาเราศึกษา เราพยายามจะอ่าน พยายามจะศึกษา มันเครียดไปหมดเลย นี่เราทำใจนิ่ง ๆ ทำใจนิ่ง ๆ รักษาความสงบ เดี่ยวไปอ่านใหม่ล่ะ มันจะเข้าใจของมัน แต่เราเครียดแล้วเราพยายามจะอ่านของเรา พยายามจะรับรู้ของเรา มันยิ่งตั้งเครียดเข้าไปใหญ่เลย

เราทำจิตให้มันสงบก่อน พอเวลาจิตมันสงบเป็นสมาธิขึ้นมา เกิดภาวนามยปัญญา ปัญญาที่มันลึกซึ้งกว่าปัญญาที่เป็นวิชาชีพนี้ ปัญญาที่มันจะแก้ไขกิเลส ใครเคยมีภาวนามยปัญญาขึ้นมา คนที่จะเห็นภาวนามยปัญญาโดยสมบูรณ์ต้องเป็นพระโสดาบันอย่างต่ำ พระโสดาบัน พระสัทธา

พระอนาคาจจะเห็นภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาคือธรรมจักร จักรคืออะไร ? จักรที่มันเคลื่อนออกมา ความเพียรชอบ งานชอบ ระลึกชอบ สติชอบ ปัญญาชอบ ความชอบธรรมของปัญญาเวลามันหมุน จักรมันหมุน เราเห็นแต่กงจักรมันหมุน เราไม่เห็นธรรมจักรมันหมุนใน

เวลาธรรมจักรมันหมุน เราทำสัญลักษณ์ว่าเป็นธรรมจักร เป็นหินแกรนิต ทำไมธรรมจักรมันเป็นแบบนี้ แต่ธรรมจักรในการภาวนานะ เวลาจิตมันหมุนขึ้นมาแล้วมันหมุนตัว ๆ ปัญญาที่มันหมุน มันหมุนอย่างไร นี่ปัญญาอย่างนั้น ถ้าจิตมันสงบระงับ

ฉะนั้น เวลาเราศึกษาของเรา จิตเราทำความสงบของใจ แล้วเราศึกษาของเรา หน้าที่การงานของเรา เราหมั่นเพียรของเรา ในเมื่อเราต้องอาบเหงื่อต่างน้ำ เวลาเราอาบเหงื่อต่างน้ำ เราลงทุนลงแรงทำหน้าที่การงานของเรา เวลาเราศึกษาขึ้นมามันเป็นงานของจิต เป็นงานของความรู้สึกนึกคิด เราก็ต้องพยายามของเรา เราทำของเรา หน้าที่ของเรา เราทำของเราสุดความสามารถของเรา

แล้วถ้ามันเหนื่อยนัก...วางไว้ กลับมาทำความสงบของใจก่อน พักก่อน พักแล้วมันมีสติปัญญาของมัน มันมีกำลังของมัน แล้วค่อยกลับไปทำใหม่ หัดพักใจ รถคิดเครื่องโดยไม่เคยดับเลย เครื่องยนต์นั้นอายุการใช้งานมันจะสั้น รถรู้จักการใช้งาน ถึงเวลาดับเครื่องมัน จิตตั้งแต่เกิดมาไม่เคยพัก ดับเครื่องไม่เป็น แล้วทุกข์ร้อนนัก

เวลาเราทุกข์ร้อนนะ พยายามกำหนดพุทโธ ๆ เราพยายามจะเบาเครื่อง พักเครื่อง ดับเครื่อง ถ้ามันดับได้นะ พอเครื่องมันเย็นแล้วนะ เดี่ยวคิดเครื่องใหม่มันจะมีแรงมาก นี่ก็เหมือนกัน เราทำใจของเรา พักใจของเรา รักษาใจของเรา หน้าที่ของสังคม ถ้าเราทุกคนเป็นคนดีหมดนะ สังคมก็จะดีด้วย นี่เราบอกว่าสังคมต้องดี เรานี้ทุกข์ยากมาก เราโดนสังคมรังแก เราโดนสังคมเบียดเบียน เราก็รักษาใจเรา เพราะเราก็เป็นหนึ่งในสังคมนั้น

เขาบอกประเทศไทยไม่ดี ประเทศไทยไม่ดี เราก็เป็นคนไทยคนหนึ่ง เห็นไหม ถ้าเขาบอกประเทศไทยดี เราก็เป็นคนไทยคนหนึ่งใช่ไหม เขาบอกประเทศไทยนี้ดีมากเลย เราก็เป็นเจ้าของประเทศเราก็ภูมิใจ เขาบอกประเทศไทยไม่ดีเลย เราเป็นคนไทยคนหนึ่งเราก็เสียใจ สังคมก็เพราะเราคนหนึ่งเหมือนกัน เราตั้งสติของเรา ใช้ปัญญาของเรา เราจะดีของเรา เห็นไหม

ฟังธรรม ถ้าฟังธรรมอย่างนี้ ทำบุญกุศลของเรา ทำทานนี้เป็นอามิส แล้วพอมาวัดมาวันนี้ได้ฟัง
ธรรมเตือนหัวใจของเรา แล้วเราพยายามรักษาของเรา สร้างของเราขึ้นมาให้เป็นธรรมในหัวใจ
ของเรา รู้เอง เห็นเอง เป็นสมบัติของเราเอง เอวัง